

MUSIQA FANI O'QITISH METODIKASI

Ubaydullayev Doston Anvarovich

Samarqand shahar 4-musiqa maktabining

Akademik va estrada xonandaligi yo'nalishi fani o'qituvchisi

Annotatsiya:

Ushbu maqolada Musiqa fani o'qitish metodikasi hamda musiqa fanini o'qitishda foydalaniladigan pedagogik texnologiyalar haqida ma'lumotlar berilgan.

Kalit so'zlar: Musiqa, o'qitish jarayonini, metod, pedagogika, pedagogik texnologiyalar.

Hozirgi davrda har bir o'qituvchi egallashi lozim bo'lgan eng muhim ko'nikmalardan biri darslarni pedagogik texnologiyalar asosida tashkil qilish va o'tkaza olish ko'nikmasidir. O'z tarkibiga ko'ra bu ko'nikma anchama murakkabdir. Buning uchun: Talabalarni innovatsion faoliyatga tayyorlash va unga oid ko'nikma va malakalarni shakllantirish uchun awalo o'quv - biluv faoliyatidan unumli foydalana bilish, talabalarni har bir fan o'qitilishida pedagogik texnologiyalarni qo'llay olish mahoratlarini egallab borishlariga erishish zarur. Masalan, dirijyorlik mashg'ulotlari jarayonida "Talaba treningi", "Men dirijyor", "Klaster", Musiqa nazariyasi fanini o'tishda "Aqliy hujum", "Skarabey", "Bahs - munozara", "Muloqot", "Guruh bo'lib ishlash", Xor va xorshunoslik asoslari mashg'ulotlarida "Kichik guruhlar ishlash", "Individual ishlash", "Differensial guruhlariga bo'lish", "Multimedia texnologiyasi", "Konsert darsi", Musiqa tarixi fanini o'tishda "Muammoli vaziyat", "Viktorina darsi", "Savol - javob", Cholg'u ijrochiligi darsini o'qitishda "Kuyni davom ettir", "Dars sayohat", "Konkurs darslar" texnologiyalarini qo'llash va talabalarni bunday faoliyatga tayyorlab borish mumkin.[4] Pedagogik faoliyatga texnologik jihatdan talabalarni tayyorlash talaba o'quv mashg'ulotlari davomida egallagan va amaliy mashg'ulotlar, pedagogik amaliyotlar davomida mustahkamlab borish lozim bo'lgan nazariy psixologik, pedagogik va metodik bilimlarni amalda ongli, ishonchli va muvaffaqiyatli qo'llay olishiga ko'p jihatdan bog'liqdir. Amaliy metodlar o'qichilarning mashqlar, shuningdek, tajriba (laboratoriya) va amaliy ishlar ko'rinishidagi xilma - xil faoliyatdan iboratdir. Bu metodlar yangi bilimlarni egallash

va avval olgan bilimlarni mustahkamlashga hizmat qilishi mumkin, lekin ularni asosiy vazifasi - olingan bilimlarni amalda turli sharoitlarda qo'ilashga o'rgatish hamda o'quvchilarga ko'nikma va malakalar hosil qilishdir. Amaliy metodlar vositasida o'quvchilarda vokal - xor malakalari, musiqa tuzilishi hamda ifoda vositalarini taxlil etish, uning janr va shakllarmi aniqlash hamda nota yozuvini o'rganish malaka va ko'nikmalarini shakllantirish uchun qo'llaniladi. Masalan, vokal - xor malakalarini rivojlantirishda nota yozuvini yoki musiqaga qadam tashlashni o'rganishdan asosan mashq metodidan ko'proq foydalanadiki, ular har xil faoliyat turlarida qo'llaniladi. Amaliy metodlarga mashqlar ham kirishini yuqorida ta'kidlab o'tdik. Ularni bajarishda o'quv axborotlarini shunchaki og'zaki yoki ko'rgazmali idrok qilish sodir bo'libgina qolmay balki olingan nazariy bilimlarni amaliyotda bevosita qo'llash amalga oshiriladi. Amaliy mashqlar metodidan foydalanilganda olingan nazariy bilimlarni amalda yaxlit qo'llanish to'liq darajada ta'minlash imkonini beradigan mashqlar tizimini tanlash juda muhimdir. Agar, masalan, birinchi sinflarda musiqa savodidan nota yozish qoidalari o'zlashtirilayotgan bo'lsa, u holda mashqlar tizimi bu barcha qoidalarining amaliy qo'llanishini to'liq qamrab olishi kerak. Bunda boshlang'ich sinf o'quvchilariga notaning tayoqchasini yozish qoidasi, bosh qismining yozish qoidasi, bosh va tayoqchasini qo'shib yozish qoidasi, bayroqchani yozish qoidasi va notaning uchala qismini qo'shib yozish qoidasi nazarda tutiladi.[1] Mashqlar tizimiga yaxlitlikdan tashqari mantiqiy izchil talabi ham qo'yiladi i, bu, masalan, notalarni nota yo'li chiziqlari orasiga, chiziqlarga, birinchi chiziq ostiga, beshinchi chiziq ustiga, qo'shimcha chiziqlarga yozish kabi mashqlarni har bir oldingi mashq keyingi mashqni o'zlashtirishga tayyorlashga yordam beradigan qilib joylashtirilishini talab etadi. Mantiqiy izchilikni bezash bilimlarni o'zlashtirish va mustahkamlash samaradorligini pasaytirishga olib keladi. Vokal-xor ishlarida ashulachilik nafasi, ovoz xosil qilish, talaffuz, soz va ansambil malakalarini rivojlantirishga doir metod va usullardan keng foydalaniladi. Bunda musiqa asariga dirijorlik qilish, qo'shiqlarni takrorlab kuylash, asarlarni musiqiy tuzilishi jihatidan taqqoslash, ashulani kuylab ko'rsatishi, vokal mashqlari va boshqalardan foydalanish nazarda tutiladi.[5] O'qitishning amaliy metodida vokal xor malakalari musiqa fani dasturida ko'rsatilgan ashula repertuari orqali hamda o'z oldiga biror tor doiradagi maqsadni qo'ygan maxsus vokal-xor mashqlari orqali hosil qilinadi. Ko'pincha musiqa o'qituvchilari vokal - xor mashqlarini vaqtni bekorga

oladigan narsa deb unga nazar - pisand qilmaydilar, qo'shiq ustida olib boriladigan ishning o'zi o'quvchilarga vokal tarbiyasi berish uchun etarli deb hisoblaydilar. Bunday qarashlar bilan kelishib bo'lmaydi. Musiqa o'qituvchisi maxsus mashqlarni tanlashda qancha ijodkor bo'lsa, u o'z maqsadiga shuncha tezroq erishadi. Vokal-xor mashqlari har bir musiqa darsidan ma'lum o'rin olishi kerak. Bu mashqlar juda xilma-xil bo'lishi mumkin, lekin hamma vaqt bolalarning yosh xususiyatlarini hisobga olish lozim. Vokal-xor mashqlari va mashq-qo'shiq kuylash amaliy mashg'ulotning muhim vositasi hisoblanadi. Musiqa darslarida ham o'quvchilar musiqa ostida harakatlarni bajarish yo'llari yoki musiqaviy o'yinni olib borish taktikasi to'g'risida mustaqil bilim olishlari mumkin. Amaliy metodning asosiy sharti bajarilgan mashqlar, amaliy ishlar tahlili va ularni baholashdir. Darsda musiqaviy o'quv ko'nikmalari va malakalarida ijobiy va salbiy xislatlar bo'ladi. Shuningdek, o'quvchilar yo'l qo'yadigan tipik xatolar ham namoyon bo'ladi. Lekin sinfda yaxshi ishlarni namoyish qilish kerak namuna asosida o'qitish afzalroqdir.[6]

O'quvchilarning aqliy, nafosat va jismoniy rivojida raqs, musiqali o'yinlar va musiqa mos harakatlar bajarish muhim ahamiyat kasb etadi. Bunda musiqa madaniyati darslarida, musiqa mos harakatlar bajarish quyidagi vazifalardan iborat:

- o'quvchi larning musiqiy uquvi, ayniqsa, xotirasi, ritm tuyg'usi musiqa mos harakatlar yordamida yaxshi rivojlanadi. Har qanday harakat turi musiqiy asarning sur'ati va ritmi ostida bajariladi, harakat bilan bog'liq bo'lgan musiqiy ohanglar bola xotirasida turg'un saqlanadi;
- raqs va musiqiy harakatlar bolada harakatchanlik, chaqqonlikni rivojlantirib, to'g'ri o'sishiga va badanini chiniqtirishga katta yordam beradi;
- musiqiy asarlar o'quvchilarda turlicha emotsional hislar uyg'otib, turlicha kayfiyatlar hosil etib, ularning ongida o'ziga xos obrazlar yaratadiki, bolalar asar mazmunini turli harakatlar va ishoralar bilan ifodalashga harakat qiladilar. [3]

Demak, musiqa mos harakatlar o'quvchilarning aqliy va nafosat qobiliyatini rivojlantirish bilan birga irodasini ham rivojlantiradi. Masalan, marsh - o'quvchida g'ayrat va tetiklikni, raqs- ajoyib ichki his-tuyg'ularni, kechinmalarni hosil etib, raqsga tushishga undaydi va zavqlantiradi. Musiqiy asarlardan marsh, raqs va o'yinlar o'quvchilarga tez ta'sir etadi, shuning uchun ham quvnoq raqs, qiziqarli

musiqali o'yinlar har bir bolaning e'tiborini o'ziga tortadi. Musiqa madaniyati darslarida bajariladigan o'yinlar asosan ikki turga bo'linadi:

1. Qo'shiqning mazmuniga mos musiqali ritmik o'yinlar.

2. Raqslar.

1) Qo'shiq mazmuniga mos musiqiy-ritmik harakatlar qo'shiqning badiiy mazmuni, xarakter va ifoda vositalariga mos tushishi shart. Oo'shiq mazmuni esa, ularning hayotiy tajribalarida, tabiat va hayvonot olarni bilan munosabatlarida, xalq bolalar o'yinlarida o'z aksini topadi;

2) Raqslar vositasida o'quvchilar milliy va qardosh xalqlar raqs harakatlari va musiqasi bilan yaqindan tanishadilar. Raqs musiqasiga mos milliy harakatlarni bajaradilar. Bunda o'quvchilarning dunyoqarashi, aqliy va nafosat tarbiyasi, musiqiy xotirasi, ritm tuyg'usi va diqqat-e'tibori rivojlanadi. [2]

Xulosa:

O'qitish jarayonida qo'llaniladigan texnologiyalar juda ko'p. Bu texnologiyalar o'quvchilarning yosh xususiyatiga, ko'pchilikni o'qitishga yoki individual mashg'ulotlarga mo'ljallangan bo'ladi. Hozirgi kunda yangi pedagogik texnologiyalarni o'quv jarayoniga tadbiq etishga bo'lgan qiziqish kundan - kunga kuchayib bormoqda. Chunki, pedagogik texnologiya va interfaol metodlar o'quvchi yoshlarni puxta bilim va malakalarni egallashlarini yengillashtiradi, qulaylik tug'diradi. Shu o'rinda biz o'zimizning amaliy tajribamizda qo'llagan ayrim texnologiyalarga qisqacha to'xtalib o'tamiz.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Yo'ldoshev Sh, Usmonov S. Pedagogik texnologiya asoslari. - Toshkent, Fan, 2001 - yil.[1]
2. Ishmuhammedov.R, Abduqodirov.A. Ta'limda innovatsion texnologiyalar. Toshkent, - Fan, 2008 - yil.[2]
3. Tolipova Sh. Pedagogik texnologiyalar - do'stona muhit yaratish omili. -Toshkent, YUNIREF, RTM, XTB, 2005 - yil.[3]
4. Davletshin M. G. Zamonaviy maktab o'qituvchisining psixologiyasi. -Toshkent, - O'zbekiston, 1999 - yil.[4]
5. Sharipova G. Musiqa o'qitish metodikasi. TDPU, 2004 - yil.[5]
6. Musiqa o'qitish metodikasi va maktab repertuari. Fanning o'quv - uslubiy majmuasi. - SamDU, 2011 - yil.[6]

